

Nr 30

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående rätten till änkepension enligt lagen om allmän försäkring.

Andra lagutskottet har till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 319 i första kammaren av herr *Jansson, Paul*, samt nr 387 i andra kammaren av fru *Johansson m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning för att borttaga eller mildra 60-årsregeln i lagen om allmän försäkring».

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen II:357.

Gällande rätt

Inom den *allmänna tilläggspensioneringen* har försäkrads änka och barn rätt till familjepension efter honom, under förutsättning att han vid sin död var berättigad till förtidspension eller ålderspension från tilläggspensioneringen eller att han skulle ha varit berättigad till förtidspension, om hans arbetsförmåga vid tiden för dödsfallet varit så nedsatt som kräves för rätt till sådan pension. Efter kvinnlig försäkrad utgår endast barnpension.

Änkepension utgår till änka efter den försäkrade, om äktenskapet varat minst fem år och ingåtts senast den dag, då den försäkrade fyllde 60 år. Efterlämnar den försäkrade barn som också är barn till änkan, är änkan, oavsett om barnet är minderårigt eller uppnått vuxen ålder, berättigad till änkepension även om nyssnämnda förutsättningar inte är uppfyllda. I motsats till vad som gäller för rätt till änkepension från folkpensioneringen kräves för rätt till änkepension från tilläggspensioneringen att legalt äktenskap förelegat. Änkepensionsrätten upphör om änkan gifter om sig. Upplöses det nya äktenskapet innan det bestått i fem år, skall änkepensionen ånyo börja utgå.

Änkepensionen utgör en viss procent av den avlidnes egenpension, dvs. den förtids- eller ålderspension, som utgick till den avlidne, eller — om sådan pension ej utgick — den förtidspension, som han skulle ha erhållit om rätt till hel sådan pension inträtt vid tidpunkten för dödsfallet. Om den avlidne åtnjöt partiell förtidspension, beräknas änkepensionen ändå med utgångspunkt från hel förtidspension. Var han ålderspensionär, räknar

man med en ålderspension av den storlek, som gäller vid ett uttag från 67 års ålder.

Änkepensionens storlek är i övrigt beroende av om den försäkrade efterlämnar barn under 19 år, som är berättigat till pension efter honom. Finns inte något pensionsberättigat barn, är änkepensionen 40 % av den försäkrade nyssberörda egenpension. Efterlämnar den försäkrade pensionsberättigat barn, är änkepensionen 35 % av samma pension. I sådant fall blir barnpensionen 15 % av faderns egenpension. Finns flera barn än ett, ökas procenttalet med 10 för varje barn utöver det första, och det sammanlagda barnpensionsbeloppet fördelas lika mellan barnen. En kvinnas rätt till änkepension påverkas inte av att hon samtidigt är berättigad till förtidspension eller ålderspension från tilläggspensioneringen. Änkepension från folkpensioneringen kan däremot aldrig utgå samtidigt med folkpension i form av förtids- eller ålderspension.

Enligt *statens allmänna tjänstepensionsreglemente* är en förutsättning för att efterlevande make skall ha rätt till familjepension, att äktenskapet ingicks senast den dag då anställningshavaren fyllde 60 år och att den efterlevande ej ingått nytt äktenskap. Villkoret om anställningshavarens ålder vid äktenskapets ingående gäller dock ej då den efterlevande maken genom äktenskapet förlorat rätt till familjepension, som utgått på grund av statliga pensionsbestämmelser, eller den efterlevande maken tidigare varit gift med anställningshavaren, innan denne överskridit åldersgränsen.

Historik

Pensionsutredningen anförde i sitt betänkande »*Allmän pensionsförsäkring*» (SOU 1955: 32) beträffande änkas rätt till familjepension:

Vad beträffar änka torde, i överensstämmelse med vad som gäller enligt *statens* och *kommunernas pensionsreglementen* samt enligt SPP:s försäkringsvillkor för tjänstepensionering, böra såsom förutsättning för rätt till familjepension föreskrivas, att äktenskapet med den försäkrade ingåtts innan denne fyllt 60 år. Någon annan förutsättning för rätt till familjepension för änka synes ej böra uppställas. Sålunda bör änkepension utgå utan hänsyn till sådana omständigheter som mannens hälsotillstånd då äktenskapet ingicks, äktenskapets varaktighet och ankans ålder vid dödsfallet. Inskränkning i rätt till änkepension torde ej böra stadgas för det fall att makarna vid dödsfallet var hemskilda.

I *proposition nr 100 år 1959* med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggspension m. m. anförde föredragande departementschefen bl. a.:

Reglerna om ålderspension i förevarande lagförslag har som framgår av kommentaren till 12 § i betydande grad haft motsvarande bestämmelser inom personalpensioneringen för statens anställda som förebild. Även när det gäller familjepensionsbestämmelserna finns det fog för uppfattningen att statstjänstemannapensioneringen lämpar sig som mönster för den allmänna tilläggspensioneringen.

Rätten till änkepension från det statliga personalpensioneringssystemet är inte knutet till några villkor om att änkan skall ha uppnått viss ålder eller ha barn i hemmet. Enda förutsättningen är att *äktenskapet ingåtts senast den dag då mannen fyllde 60 år*. Samma villkor uppställs även i första stycket av förevarande paragraf för rätt till änkepension från den allmänna tilläggspensioneringen. Därutöver har det dock ansetts påkallat att i likhet med folkpensioneringslagen för rätt till änkepension kräva, att *äktenskapet haft en varaktighet av minst fem år*.

Propositionen behandlades av *särskilda utskottet* i dess *utlåtande nr 1*. I den vid utskottets hemställan under A fogade reservationen, som vann riksdagens bifall, anförde reservanterna:

Genom de nu föreslagna änkepensionsreglerna har vunnits större enkelhet och överskådlighet. Därigenom att man tillämpar liknande regler som inom andra pensionssystem underlättas också samordningen med annan personalpensionering. Utskottet finner mot bakgrunden av det anförda att den föreslagna ordningen utgör en förbättring jämfört med tidigare förslag.

I motionen II:518 av fröken Sandell hemställes att den i 23 § intagna bestämmelsen att för rätt till änkepension i allmänhet skall krävas att *äktenskapet ingåtts senast den dag då den försäkrade fyllde 60 år* måtte utgå.

Den i motionen påtalade bestämmelsen är utformad i analogi med vad som gäller enligt det statliga pensionsreglementet. Utskottet, som anser att överensstämmelse så långt möjligt bör råda mellan reglerna inom närliggande pensionsområden, kan för sin del inte tillstyrka motionsyrkandet.

Statsutskottet tog i sina *utlåtanden nr B 52 år 1958* och *nr 110 år 1959* ställning till yrkanden, som syftade till att den s. k. sextioårsregeln skulle slopas i statens allmänna tjänstepensionsreglemente. Utskottet avstyrkte vid båda tillfällena motionsyrkandena.

Utskottet

Inom den allmänna tilläggspensioneringen har änka efter en försäkrad rätt till änkepension, om äktenskapet varit minst fem år och ingåtts senast den dag den försäkrade fyllde 60 år. Efterlämnar den försäkrade barn som jämväl är barn till änkan utgår änkepension oavsett om nyssnämnda förutsättningar är uppfyllda.

I förevarande motioner begäres utredning i syfte att mildra eller borttaga sextioårsregeln. Motionärerna framhåller att äktenskap, som ingåtts efter det mannen fyllt 60 år, i övervägande antalet fall beror på att kontrahenterna genom att flytta samman får möjlighet att hjälpa varandra på åldersnär dagar. Det är därför enligt motionärernas åsikt motiverat, att staten ställer sig välvilligare i fråga om rätten till änkepension och inte medverkar till att »en självklar rättighet undanhålles de gamla».

Utskottet vill erinra om att sextioårsregeln ej har någon motsvarighet inom folkpensioneringen. Änka efter försäkrad som fyllt 60 år vid äktenskapets ingående erhåller alltså, därest övriga förutsättningar är för handen,

det grundskydd som änkepensionen inom folkpensioneringen utgör. Utskottet vill vidare framhålla att såväl i statens allmänna tjänstepensionsreglemente som i privata pensionsanordningar finns bestämmelser av samma innebörd som sextioårsregeln inom tilläggs pensioneringen. Ändamålet med sådana bestämmelser är att i görligaste mån söka förhindra, att äktenskap ingås enbart med tanke på att tillförsäkra efterlevande pensionsförmån. Med hänsyn till det syfte som ligger bakom sextioårsregeln inom tilläggs pensioneringen anser sig utskottet inte kunna förorda att regeln borttages. Utskottet kan således inte biträda motionsyrkandet.

Med hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I:319 och II:387, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 mars 1965

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Axel Svensson, fru Carlqvist, herrar Edström*, Erik Filip Petersson, Dahlberg, Ottosson och fru Olsson*;
från andra kammaren: herrar Rimmerfors*, Bengtsson i Varberg, fröken Sandell, herrar Wiklund, Fredriksson*, Gomér, fru Svensson* och herr Lothigius.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Dahlberg*, *Rimmerfors*, fröken *Sandell*, herr *Gomér* och fru *Svensson*, vilka ansett,

a) att det avsnitt i utskottets utlåtande som börjar å s. 3 med orden »Utskottet vill erinra» och slutar med orden »inte biträda motionsyrkandet» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet vill först erinra om regeln inom folkpensioneringen att kvinnans ålder och antalet år i äktenskapet samt förekomsten av barn utlöser pensionsrätten. Statens tjänstepensionsreglemente har inga andra begränsningar än att änkan måste ha ingått i äktenskapet med mannen före det att denne fyllt 60 år.

Det är emellertid utskottet uppfattning att femårsregeln inom ATP-systemet stadgar en kvalifikationstid som helt täcker det krav man vill ställa på säkerhet mot ett otillbörligt utnyttjande av efterlevnadsskyddet inom pensionssystemet. Denna regel är dessutom av större betydelse än regeln

om 60 år i tjänstepensionsreglementet, emedan intet hinder föreligger enligt den senare regeln för att efter vigsel på dödsbädden uppbära pension, såvida mannen vid äktenskapets ingående icke fyllt sextio år.

Utskottet finner det icke förenligt med ATP-systemets sociala struktur att en man, för vilken inbetalas ATP-avgifter till det han fyller sextiofem år, icke skall kunna tillgodoräkna sig familjeskyddet om han ingår äktenskap efter fyllda sextio år. I varje fall innan han själv pensionerats bör familjeskyddet vara honom tillförsäkrat.

Det ligger med all säkerhet utom riksdagens bedömningsförmåga att fastslå en åldersgräns där äktenskapets ingående kan tänkas vara grundat på andra skäl än kontrahenternas behov av samlevnad och samhörighet.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet det vara motiverat med en översyn av reglerna för rätten till änkepension inom ATP.»

b) att utskottet bort hemställa,

”att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I:319 och II:387, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att motionerna överlämnas till pensionsförsäkringskommittén för utredning med syfte att borttaga eller mildra sextioårsregeln inom allmänna tilläggs pensioneringen”.